

Г. О. Слабкий¹, В. А. Русняк, С. В. Істомин²

¹Донецький національний медичний університет ім. М. Горького

²Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Представлено аналіз законодавства України з питань охорони здоров'я. Показано, що нормативно-правова база охорони здоров'я складається з п'яти груп нормативно-правових актів: Конституція України; Основи законодавства України про охорону здоров'я; спеціальні закони в окремих сферах медичної діяльності; галузеві кодекси, які містять загальні норми, що застосовуються в медичній сфері; акти центральних та місцевих органів державної виконавчої влади.

Ключові слова: законодавство України, охорона здоров'я.

На сучасному етапі розвитку національної системи охорони здоров'я проводиться її реформування [1]. Нова модель національної системи охорони здоров'я відпрацьовується в пілотних регіонах [2]. Пріоритетним, в ході проведення реформи, є запровадження первинної медико-санітарної допомоги та забезпечення якості медичної допомоги при використанні механізмів захисту населення від фінансових ризиків на випадок захворювання [3, 4].

Мета роботи проаналізувати законодавчу базу України з питань організації охорони здоров'я України.

Матеріали та методи, що використані під час виконання роботи: законодавча база України з питань організації охорони здоров'я, яка проаналізована за допомогою контент-аналізу.

Результати та їх обговорення

Нормативно-правова база охорони здоров'я складається з п'яти груп (рівнів) нормативно-правових актів: 1) Конституція України [5] (ст. 49 – право на охорону здоров'я, надання медичну допомогу і медичне страхування); 2) Основи законодавства України про охорону здоров'я [6] як основного спеціального закону в цій сфері; 3) спеціальні закони в окремих сферах медичної діяльності (донорство, психічна допомога, окремі інфекційні захворювання тощо); 4) галузеві кодекси, які містять загальні норми, що застосовуються в медичній сфері, (Цивільний [7] і Кримінальний [8] кодекси, Кодекс про адміністративні правопорушення [9], Кодекс законів про працю [10] тощо); 5) акти центральних та місцевих органів державної виконавчої влади (укази та розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, накази і розпорядження МОЗ України,

нормативно-правові акти інших органів влади).

Конституція України в питаннях охорони здоров'я (ст. 49) не відповідає сучасним умовам і можливостям, а тому повинна бути змінена на таку, що відображає реалії та практичні можливості для поліпшення ситуації в сфері охорони здоров'я з урахуванням справедливого (тобто однакового для всіх) гарантованого рівня медичної допомоги.

Постійне недофінансування бюджетних витрат і відсутність рівного доступу до якісної безоплатної медичної допомоги перетворило конституційну норму (ст. 49 Конституції України) про право на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування в загальну декларацію, що продукує соціальну несправедливість, усунення якої вимагає закріплення на конституційному рівні моделі єдиного медичного простору відповідно до європейських стандартів у сфері охорони здоров'я.

Зважаючи на нагальну необхідність створення інститутів та механізмів, необхідних для реалізації та захисту права людини на охорону здоров'я відповідно до принципів, визначених Конституцією України, та приведення стандартів управління системою охорони здоров'я у відповідність з європейськими основними засадами державної політики у сфері охорони здоров'я та надання медичної допомоги, пріоритетними є такі напрями:

– забезпечення доступної та своєчасної, рівної та якісної медичної допомоги;

– забезпечення якості та доступності лікарських засобів, вакцин та інших імунобіологічних препаратів, виробів медичного призначення;

– гарантування належного рівня біобезпеки в країні як складової світової системи біобезпеки;

– гарантування гідності професії медичного працівника та участі медичного працівни-

ка у формуванні стандартів медичної професії і контролі за їх дотриманням;

– забезпечення справедливого, прозорого і відповідального управління системою охорони здоров'я та впливу громадськості на прийняття державних рішень у сфері охорони здоров'я.

З огляду на це, на конституційному рівні (ст. 49 Конституції України) необхідно закріпити право всіх і кожного з громадян України на доступну, своєчасну, рівну та якісну медичну допомогу; забезпечити належний рівень біобезпеки всередині країни та належний рівень біобезпеки країни у світі; забезпечити багатоканальне фінансування безоплатної медичної допомоги (бюджетне і недержавне фінансування за рахунок медичного страхування (обов'язкове і добровільне), благодійні внески, інші незаборонені джерела) за рівної участі закладів охорони здоров'я незалежно від їх форми власності; підвищити гідність професії медичного працівника та його участь у формуванні стандартів медичної професії і контролі за їх дотриманням, а також забезпечити справедливе, прозоре і відповідальне управління системою охорони здоров'я та вплив громадськості на прийняття державних рішень у сфері охорони здоров'я.

Законодавчі акти в галузі охорони здоров'я часто містять загальні і суперечливі між собою норми. Закони повинні прийматися пріоритетно, відповідно до потреб населення, а не системи охорони здоров'я, ґрунтуватися на об'єктивно існуючих у суспільстві реаліях, бути фактично виконуваними і не йти врозріз із громадською думкою. Законодавчі акти досить часто не містять визначень основних понять. Надмірно використовуються санкції. Значна кількість питань регулюються не законами, а підзаконними актами. Останні превалюють серед засобів правового регулювання і містять норми, які практично встановлюють правове регулювання всього кола і обсягу відносин у цій сфері, встановлюють різні за змістом визначення тих самих понять і категорій, містять нечітку процедуру, залишають неврегульованими важливі питання на дискреційний розсуд працівників державних органів.

З метою усунення розпорошення, нечіткості та колізійності законодавства в сфері охорони здоров'я доцільно його систематизувати в єдиному комплексному законодавчому акті шляхом об'єднання всього спеціального законодавства у Зводі законів у сфері охорони здоров'я, включивши до його складу норми Основ законодавства про охорону здоров'я і спеціальних законів у сфері охорони здоров'я.

Структурно такий Звід законів становитиме систему різномірних (цивільних, адміністративних, трудових, правоохоронного характеру) спеціальних норм, покликаних врегулювати організаційні, майнові, особисті відносини, які виникатимуть у зв'язку зі вживанням санітарно-епідеміологічних заходів і наданням лікувально-

профілактичної допомоги фізичним особам.

При цьому систематизація медичного законодавства шляхом прийняття медичного (лікарського) кодексу, як і поєднання в одному нормативно-правовому акті морально-етичних і правових норм у сфері охорони здоров'я та надання медичної допомоги, видається передчасною.

Прийняття медичного кодексу як комплексного законодавчого акту, що регулює різномірні відносини, не відповідатиме сучасним вітчизняним традиціям нормотворення і правозастосування однорідних за предметом галузевих кодексів, що не сприятиме юридичній безпеці у сфері охорони здоров'я.

Водночас, заслуговує підтримки поширена в іноземних країнах (Росії, Польщі, ФРН, Франції, Фінляндії, США, Італії) практика прийняття національними медичними асоціаціями медичних (лікарських) кодексів, які містять детальні вимоги деонтології та лікарської етики, що являють собою норми етичного і морального характеру, які регулюють професійні права медиків.

Одна з проблем нормативного регулювання в сфері охорони здоров'я полягає в низькій ефективності законодавства в цій сфері, його невідповідності існуючим відносинам.

Виявлення прогалин, колізій і тенденцій законодавства, судової та іншої правозастосовної практики, проведення моніторингу і досліджень правових способів їх вирішення і тенденцій доцільно покласти на позавідомчу службу (агентство) правової політики у сфері охорони здоров'я, підпорядковану Кабінету Міністрів України і Президенту України, до складу якої необхідно включити науковців і практикуючих юристів та медиків.

Позитивно можна оцінити структуру законодавства в сфері охорони здоров'я в частині його поділу на положення Конституції, галузевих кодексів, базового і спеціальних законів та підзаконних нормативно-правових актів.

Права людини у сфері охорони здоров'я охороняються Конституцією України, ст. 49 якої визначає, що кожний має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. На конституційному рівні передбачено гарантію цього права, яка полягає в безоплатному наданні медичної допомоги державними і комунальними закладами охорони здоров'я.

Цивільно-правові засади регулювання прав людини у сфері охорони здоров'я належним чином визначені статтями 281–287, 289–290 Цивільного Кодексу (ЦК) України, норми якого визначають основні особисті немайнові права людини в сфері охорони здоров'я (ст. 281 «Право на життя», ст. 282 «Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю», ст. 283 «Право на охорону здоров'я», ст. 284 «Право на медичну допомогу», ст. 285 «Право на інформацію про стан свого здоров'я», ст. 286 «Право на таємницю про стан здоров'я», ст. 287 «Права

фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я»).

Кримінально-правова охорона в сфері охорони здоров'я здійснюється положеннями статей 139, 140, 145, 184 Кримінального кодексу України, які визначають склади злочинів проти життя та здоров'я особи, особистих прав громадянина (ст. 139 «Ненадання допомоги хворому медичним працівником», ст. 140 «Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником», ст. 145 «Незаконне розголошення лікарської таємниці», ст. 184 «Порушення права на безоплатну медичну допомогу»).

Основним спеціальним законодавчим актом в Україні у цій сфері є Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 1991 р., який визначає правові основи організації охорони здоров'я, забезпечення здорових і безпечних умов життя, лікувально-профілактичної допомоги.

Окремі напрями охорони здоров'я регулюються спеціальними законами (з питань донорства, психічної допомоги, окремих інфекційних і неінфекційних захворювань тощо).

Висновки

Базуючись на отриманих в ході проведено аналізу даних визначені проблеми, які підлягають першочерговому законодавчому регулюванню.

Так, законодавчо має бути визначено перелік невідкладних, першочергових, загальнодержавних програм як таких, що мають бути профінансовані в повному обсязі. В першу чергу це стосується програм, формування здорового способу життя та відновлення профілактичної медицини, особливо первинної профілактики; програм, програм, що скеровані на подолання демографічної кризи і попередження смертності населення в працездатному віці та програм, що забезпечуть розвиток громадської охорони здоров'я.

Правового врегулювання потребують засади правового і соціального захисту пацієнтів та медичних працівників, з визначеними ефективними і справедливими механізмами відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'я людини та впровадження механізмів забезпечення професійної медичних працівників з державною підтримкою престижу медичної професії.

Список літератури

1. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» / Комітет з економічних реформ при Президентові України, 2010. – 87 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/content/ker-program.html>. – Назва с екрану.
2. Закон України «Про порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та місті Києві» від 7 липня 2011 року N 3612-VI
3. Слабкий Г. О. Сучасні підходи до фінансування системи охорони здоров'я / Г. О. Слабкий, М. В. Шевченко, О. О. Заглада. – К., 2011. – 345 с.
4. Первинна медико-санітарна допомога/сімейна медицина: [монографія] / З. М. Митник, Г. О. Слабкий, Н. П. Кризина; за ред. В. М. Князевича; МОЗ України. – К., 2010. – 404 с.
5. Конституція України // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 № 2801-XII // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/цивільний>
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
10. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Стаття надійшла до редакції 06.03.2013

Г. А. Слабкий¹, В. А. Русняк, С. В. Истомин²

¹Донецкий национальный медицинский университет им. М. Горького

²Украинский институт стратегических исследований Украины

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ ПО ВОПРОСАМ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

Представлено анализ законодательства Украины по вопросам здравоохранения. Показано, что нормативно-правовая база здравоохранения состоит из пяти групп нормативно-правовых актов: Конституция Украины; Основы законодательства Украины о здравоохранении; специальные законы в отдельных сферах медицинской деятельности; отраслевые кодексы, которые содержат общин нормы, которые используются в здравоохранении; акты центральных и местных органов государственной исполнительной власти.

Ключевые слова: законодательство Украины, здравоохранение

G. A. Slabkiy¹, V. A. Rusnyak, S. V. Istomin²

¹Donetsk National Medical University. Gorky

²Ukrainian Institute for Strategic Studies of Ukraine

GENERAL CHARACTERISTICS OF THE LAW OF UKRAINE ON HEALTH

Presented analysis of Ukrainian legislation on health issues. It is shown that the regulatory framework of health consists of five groups of regulations: the Constitution of Ukraine, Fundamentals of Legislation on health care, and special laws in certain areas of medical practice, industry codes that include community norms that are used in health care, and acts of the central local bodies of executive power.

Keywords: Ukrainian legislation, health care